
Napoca

Szabad országban szabad történészek általában arról írnak, amiről szabad, ha nem kívánnak nem szakmai okokból kifolyólag nagyon komoly kellemtelenségeket tapasztalni szakmai életük előmenetelében. Életem során láttam már jó pár esetet, és ezek annyira banálisak és általánosak – kultúrkörtől, politikai eszmeiségtől, földrajzi realitásoktól függetlenül, csak az iratlan szabálykódex változik esetenként – hogy felesleges elemezni, úgymint mindenki tudja, miről van szó. Amennyiben Györke Zoltán doktorandusz lenne, valószínűleg sok kellemtelenség érné e kötete miatt. Ugyanakkor a kötet tematikája egyrészt úgy demitizál egy helyi érzékeny témát, hogy akár azt is mondhatnánk, nyitott kapukat dönget. Utóbbi azért, mert nagyjából mindenki tudja – legalábbis Kolozsvár térségében –, hogyan biggyesztette oda Nicolae Ceaușescu személyes elhatározásból Kolozsvár nevéhez a Napoca szót, az ókori római városra utalva. Ugyanakkor a döntés tágabb értelemben vett környezetét, társadalmi és kulturális beágyazódását, és a kor helyi elitje kialakulásának szelekciós és egyéniségformáló mechanizmusait gyakran azok sem látják át, akik mindezeket megélték. Ennek megértéséhez segít hozzá Györke Zoltán könyve, amely jól átöleli az 1974–2014-es kolozsvári trendek alakulását.

A könyvet olvasva a *tacitusi sine ira et studio* elve jutott eszembe, de ennek nem idealista, hanem gyakorlati megközelítésében. Maga a klasszikus történetíró, miután bevezetőjében megfogalmazta magasztos elvét, végig értékítéletet mondott munkájában, de nem szubjektív véleményként kifejtve, hanem Tiberius és Nero tettein, azok leírásán keresztül szuggerálta – és szuggerálja mind a mai napig – az olvasó értékítéletét. Hasonlóképpen jár el könyvében Györke is. Olvasmányos stílusa mindvégig semleges marad, leírásaiban objektív hangot üt meg, sok esetben nem is kommentálja külön, szubjektív szempontból a bemutatott tényeket. A szerző maga, a saját szavával ritkán minősít, legtöbbször esetében a dokumentumok, szövegek beszélnek helyette. Ez nagyon hatékony módszer, mindössze annyi szükséges ehhez, hogy a szerző képes legyen a megfelelő kontextusba elhelyezni a pontosan idézett szöveget, ezt a kritériumot pedig maradéktalanul teljesíti.

A kötet struktúrájának legfontosabb részei a három tematikus fejezet, melyek lényegében mind ugyanezen tematika köré – hogyan válhatott Kolozsvárból a XX. században Kolozsvár-Napoca – tömörülnek, mégis mindhárom más, mivel különböző állapotokból közelíti meg a témát, különböző jelenségekből von gyűrűt a központi téma köré. Az első rész azt írja le konkrétan, hogyan döntött Nicolae Ceaușescu arról, hogy Kolozsvárt felruházza a Napoca névvel, illetve mi lehet a reális – és a fiktív – kapcsolat a római kori Napoca és a későbbi, középkori alapítású Kolozsvár városa között, hogy torzult ez el a köztudatban. Különösen nagy figyelemet szentel annak, hogy mit ír a régészeti-történelmi szakirodalom Napocáról, és hogyan vált egy történelmi fogalom, mely a helyén kezelve egyúttal tény is – mivelhogy Napoca ténylegesen létezett – fiktív történelmi örökséggé, a nacionalista kommunizmus mítoszkreáló jelenségei tükrében. Egy külön alfejezet foglalkozik az analógiákkal, melyek közül a legjelentősebb Turnu Severin esete, amely megkapta a Drobeta nevet is.

Az erdélyi–és ennek keretén belül a kolozsvári–kommunista pártstruktúra és értelmiségi holdudvar kiépítéséről és működési mechanizmusairól szól a második terjedelmes fejezet. A fejezet nemcsak információkban gazdag, de jól átláthatóan strukturált, forrás lehet bárki számára, aki Kolozsvár városának, illetve Kolozs megye pártnomenklatúrájáról szeretne átfogó képet kapni. E téren ez a fejezet megkerülhetetlen. Ugyanakkor a téma rendkívül érzékennyé válik, amikor a kommunista ifjúsági szervezetek – UTC és UASCR – aktivistáit tárgyalja, mivel sokuk nevével manapság is találkozhatunk a közéletben, befolyásos pozíciókat elfoglalván a felsőoktatásban, a közigazgatásban és a politikában. A téma kényességéből fakadóan sokan nem is vágtak volna bele, a becsületsértési perek kockázatától félve, ugyanakkor Györke ezt úgy oldotta meg, hogy e téren nem érheti kellemetlenség (személyes sértődöttség és ellenszenv igen) mivel tartózkodik a szubjektív minősítésektől, és a folyamatokat pontos, dokumentumokból vett idézetekkel érzékelteti. Ennek tükrében aktuálpolitikával foglalkozó újságírók számára is hasznos lehet. Ugyanakkor ez a fejezet egyfajta hidat képez közelmúlt és nagyon is aktuális jelen között. Ez utóbbi pedig a harmadik fejezetben manifesztálódik.

A „Helyi emlékezet és nyilvános diskurzus a posztkommunista Kolozsváron” című harmadik rész az 1989-et követő kolozsvári közélet toposzaiba és a kommunista múlt mítoszainak továbbélésébe ad betekintést. Elsősorban populista politikusok – mint például Gheorghe Funar egykori polgármester – és a sajtó terméséből szemezget, kiemelve a pártatlanságra törekvő, újfajta történetírás megnyilvánulásaiából is azokat a motívumokat, melyek

jelen munkája szempontjából relevánsak lehetnek. Mintegy arra utal ezzel Györke – mint ahogy a kötet címében is ezt teszi – hogy az eszmeiség a rendszerváltással megmaradt. Külön kis alfejezetet kap a Kolozsvár/Cluj név helyreállítására tett kísérletek összefoglalója is. A három nagy egység – mint ahogy láthatuk – egyenként is megállná a helyét, önálló tanulmány formájában, de a kötetben is harmonikus egységet alkotnak, egymást követve, tematikus és időrendi sorrendben egyaránt. Magát a főszöveget epilógus, négynyelvű – magyar, román, német és angol – kivonat, könyvészet és rengeteg csatolt eredeti dokumentum – több mint száz oldalra rúg ez utóbbiak száma – egészítik ki.

Ha a kötet erősségeiről kell beszélnünk, mindenképpen a dokumentáltságot kell kiemelni. A források felsorolása tíz oldalra rúg. A levéltári források a bukaresti és kolozsvári levéltárakból származnak, ugyanakkor gazdag a sajtóanyag, és a könyvészet, melyben 1989 előtt megjelentetett könyvek éppen úgy megtalálhatóak, mint a legújabb munkák. Egy másik erőssége az írásnak az objektivitásra törekvő hangvétel, melyet elsősorban a „források magukért beszélnek” módszerrel éri el a szerző. Ezzel kerüli el, hogy ő maga minősítsen, mivel a beidézett szövegek ezt helyette is megteszik. Ez annál is szerencsésebb esetében, mivel Györke Zoltán maga nem lehet elfogulatlan a Napoca-ügy kapcsán, ugyanis a hivatásos köztisztviselő, több ízben – és e sorok írásakor is – Kolozs megye alprefektusa, fő kezdeményezője volt a város nevéből a Napoca megnevezés eltörlésének. Ebből a szempontból egyfajta vitairatként is felfogható ez az elsősorban tudományos igénnyel készült munka. Ennek tükrében érdemes lenne a közeljövőben magyar nyelvre is lefordítani.

Zoltán Györke, Napoca. O istorie recentă a Clujului. Obsesia românilor sub două regimuri politice 1974–2014 (Napoca. Kolozsvár története a közelmúltban. A románosítás rögeszméje két politikai rendszer alatt 1974–2014). Cluj-Napoca, Editura Mega, 2017. 334 o.

Lakatos Artur